

Pohteen vammaisneuvoston työvaliokunnan lausunto

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen palvelun myöntämisen perusteet x.x.2025 alkaen

Yleistä

Vammaisneuvoston työvaliokunta kiittää mahdollisuudesta lausua vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen palvelun myöntämisen perusteisiin. Vammaisneuvosto on saanut nähtäväksi ja kommentteille luonnoksen 3.6.2025.

Vammaisneuvosto valtuutti kokouksessaan 21.5.2025 työvaliokunnan antamaan lausunnon, vammaisneuvostoa osallistaen. Vammaisneuvoston jäseniltä on kerätty kommentteja luonnokseen. Vammaisneuvoston jäseniä on ohjeistettu kysymään kommentteja myös kuntien vastaavien neuvostojen jäseniltä ja niitä on myös saatu.

Huomiot

Yleistä

Lausuttavana oleva dokumentti sisältää otsikossa mainittujen myöntämisperusteiden lisäksi soveltamis- ja asiakasohjeita. Kyseessä on siten paremminkin vammaispalvelulain mukaisiin liikkumisen tuen palveluihin liittyvä yleisohje. Erillinen asiakasohje on kuitenkin tarpeellinen, ja siihen sisältyisi pääosa lukujen 6–8 sisällöstä.

Arvioitava dokumentti antaa vammaisvastaisen vaikutelman, sillä siinä keskitytään tapauksiin, joissa palvelua ei myönnetä, sen sijaan että korostettaisiin tilanteita, joissa palvelu voidaan myöntää. Vammaispalvelulain tarkoitus tai YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen periaatteet eivät tule esille.

Palveluiden valmistelussa ja ohjeistuksessa tulee noudattaa vammaispalvelulain tarkoitusta ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen periaatteita. Tavoitteena on turvata vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus, osallisuus ja itsemääräämisoikeus. Palveluja koskevien linjausten tulee painottua oikeuksien toteutumiseen, ei ensisijaisesti rajaamiseen.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ylläpitää [Vammaispalvelujen käsikirjaa](#), joka on kattava käsikirja vammaispalvelujen työntekijöille ja palvelujen käyttäjille. Tekstissä olisi

hyvä viitata tähän sivustoon. Vertailu muiden hyvinvointialueiden vastaaviin ohjeisiin olisi tärkeää, jotta menettelytavoissa ei olisi suuria eroja hyvinvointialueiden välillä.

On myös tärkeää välttää palvelujen siiloutumista: Palveluiden järjestäjän on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan **yhtenäisen kokonaisuuden. (VPL 5 §)**

Ohjeessa korostetaan julkisen liikenteen ja kuntien järjestämän asiointiliikenteen merkitystä. Kuljetuspalveluista päätettäessä on kuitenkin otettava huomioon vammaisen henkilön tosiasialliset mahdollisuudet käyttää julkista liikennettä. Julkinen liikenne on pääasiassa esteellistä ja esteettömässä liikenteessäkin pyörätuolipaikkoja on 1–2/ajoneuvo. Samat paikat ovat myös lastenvaunujen käytössä.

2 Vammaispalvelulain mukainen liikkumisen tuki

Vammaispalvelulain mukaisten liikkumisen tuen palvelut määritellään lain 28 §:ssä. Lain pykälä olisi syytä sisällyttää soveltamisohjeeseen.

Luvun 2 virke *”Vammaista henkilöä tuetaan ensisijaisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä.”* tulisi korvata tekstillä: Ensisijaisesti arvioidaan vammaisen henkilön mahdollisuudet käyttää julkista joukkoliikennettä tosiasiallisesti, turvallisesti ja ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Edelleen luvussa 2 on virke *”Liikkumisen tuen tarkoitus ei ole korvata sellaista puuttuvaa julkista joukkoliikennettä, joka vaikuttaa yleisesti alueen asukkaiden liikkumiseen.”* Virkkeen merkitys jää hämäräksi, ja se tarjoaa mahdollisuuden tulkintaan, että liikkumisen tuen palveluja ei voitaisi myöntää vammaiselle, jos hän asuu paikkakunnalla, jolla ei ole julkista joukkoliikennettä. Valtaväestö voi korvata puuttuvan joukkoliikenteen omilla ajoneuvoillaan (esim. polkupyörä, moottoripyörä, potkuri, auto), kävellen tai käyttämällä naapuriapua. Jos vammaisella henkilöllä ei ole näitä mahdollisuuksia tai ne eivät ole riittäviä hänen liikkumisen tarpeisiinsa, hänellä tulee olla oikeus saada liikkumisen tuen palveluja.

Luvussa 2 liikkumisen tuen muotojen luettelon jälkeen todetaan: ”Vammaisella henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn tuen toteuttamistapaan.” Tämä virke tulisi korjata virkkeellä: Vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus hänelle sopiviin liikkumisen tuen järjestämistapoihin.

Luvussa 2 on viisikohtainen luettelo liikkumisen tuen toteutustavoista. Luetteloon tulisi lisätä kohta 6) muulla soveltuvalla tavalla (VPL § 29).

Luvussa 2 todetaan, että *”Vammaiselle henkilölle on järjestettävä liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan sekä muun tavanomaisen elämän matkoihin. Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa*

valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.” Tällä hetkellä myönnettyjä matkoja ei saa käyttää lyhytaikaishoitoon kulkemiseen. Tähän tulisi saada muutos.

2.1 Liikkumisen tuen palvelun hakeminen

Kohdassa 2.1 luetellaan seikat, joiden tulee käydä ilmi terveydenhoidon toimihenkilön antamasta lausunnosta/selvityksestä. Luetteloon tulisi lisätä arvio vamman tai sairauden kestoajasta. Tämä arvio ei voi perustua viranomaistulkintaan.

2.2 Palvelutarpeen arviointi

Kohdassa 2.2 todetaan: *”...Hakijan tekemä liikkumisen tuen hakemus käsitellään ja palvelutarpeen arviointi tehdään Pohteella vammaispalveluiden toimialueen ensiarviotiimissä tai osaamiskeskuksessa.”* Kappaleeseen on syytä lisätä, että päätöksen palvelun myöntämisestä tekee viranhaltija.

Kohdassa 2.2 oleva toinen kappale *”Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan...”* esitetään korvattavaksi tekstillä: Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan ensin, onko asiakkaalla oikeus sosiaalihuoltolain mukaisiin liikkumista tukeviin palveluihin. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.

Samassa luvussa kappale *”Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä viranhaltija arvioi asiakkaalle...”* tulisi korvata kappaleella: Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä viranhaltija arvioi asiakkaalle yksilöllisesti ja tosiasiallisesti soveltuvan liikkumisen tuen toteuttamistavan. Mikäli asiakkaalla ei ole erityisiä vaikeuksia liikkumisessa, asiakas pystyy käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttomia vaikeuksia tai mahdollisen henkilökohtaisen avun tai saattajan avulla, ei asiakkaalle ole välttämätöntä myöntää liikkumisen tuen palvelua taksimatkoina.

Edelleen luvussa 2.2 osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa ei tule esille. Sosiaalihuoltolain 36 ja 39 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisestä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Mainituissa lainkohdissa säädetyn lisäksi palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa. Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. (VPL 3 §)

3 Liikkumisen tuen myöntämisen perusteet

Luvussa 3 todetaan: ”...*Vamman tai sairauden tulee olla pitkäaikainen. Pitkäaikaiseksi vammaksi tai sairaudeksi katsotaan yleensä vähintään vuoden kestävä tila. Sairaudesta toipumisen ajaksi tai kuntoutusvaiheeseen ei yleensä myönnetä liikkumisen tuen palvelua. Toipumisen ja kuntoutusvaiheen liikkumisen tuen palvelun tarve voidaan arvioida tarvittaessa sosiaalihuoltolain liikkumisen tuen perusteella...*” Toteamme, että yhden vuoden kestoajan vaatimus ei perustu vammaispalvelulakiin. Tapauksissa, joissa vamman tai sairauden odotetaan hyvin todennäköisesti kestävän yli vuoden ajan, tulisi palvelu myöntää jo ennen vuoden määräajan täyttymistä.

Myös toipumisen ja kuntoutumisen aikana mahdollisuus liikkua kodin ulkopuolella olisi kuntoutumista edistävä tekijä. Jos pyörätuoli apuvälineenä on tilapäinen, tämän tulee näkyä terveydenhoidon ammattilaisen lausunnossa. Jos tällaista tietoa ei ole, pyörätuolin käyttö on jatkuvaa.

Jos hakijan kuntoutuminen on kesken, eikä arviota toimintarajoitteen pysyvyydestä voida tarkkaan määrittää, on liikkumisen tarpeen arvioissa käytettävä sen hetkistä tietoa ja asiantuntilausuntoja, esim. viimeisin lääkärinlausunto.

4 Vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen toteuttamistavat

4.1. Kuljetuspalveluna

Kohdan 4.1 ensimmäinen kappale tulisi muotoilla seuraavasti: ”Jos asiakas ei kykene käyttämään julkista liikennettä itsenäisesti tai avustetusti, on liikkumisen tuki järjestettävä kuljetuspalveluna taksilla. Kuljetuspalveluun tulee tarvittaessa liittää oikeus saattajan apuun tai tukeen, joka tulee toteutua siten, että asiakas tosiasiallisesti pystyy käyttämään hänelle myönnettyjä liikkumisen tuen matkoja.”

Kohdissa 4.1 ja 4.3 käsitellään avustajan käyttöä julkisessa liikenteessä.

4.7 Vakiotaksi

Kohdan 4.7 ensimmäinen kappale esitetään muutettavaksi muotoon: Vakiotaksioikeus voidaan myöntää hakemuksen perusteella, jos vakiotaksin käyttö on asiakkaan vamman tai sairauden vuoksi välttämätöntä eikä asiakas muutoin voi tosiasiallisesti käyttää liikkumisen tuen palvelua. Vammaisella liikkumisen tuen asiakkaalla on mahdollisuus valita Pohteen teettämän kilpailutuksen mukaiselta listalta taksiryrittäjä. On yrityskohtaista, ajaako autoa yksi vai useampi kuljettaja. Hakemuksessa tulee esittää tarkat, yksilökohtaiset perustelut kuljetuspalveluoikeuden saamiseksi. Vakiotaksioikeudesta tehdään erillinen viranhaltijan päätös.

Kohdassa 4.7 mainittua vakiotaksin käyttöoikeutta tulisi laajentaa vakiokuljettajan käyttöoikeuteen silloin, kun tutun kuljettajan käyttö tosiasiallisesti mahdollistaa palvelun käytön. Vakiokuljettajan käyttö voi olla välttämätöntä esimerkiksi asiakkaan ja kuljettajan välisen kommunikoinnin mahdollistamiseksi ja joidenkin asiakkaiden yksilöllisten erityistarpeiden vuoksi.

4.9 Tavarankuljetus

Työvaliokunta ymmärtää, että palvelua ei voi käyttää pelkästään tavarankuljetukseen, mutta tavarankuljetusta ei pidä sulkea kokonaan pois, jos kyseessä on henkilön päivittäistavaran kuljetuksesta ja se ei vaadi kuljetuspalvelulta kohtuuttomia.

5 Liikkumisen tuen määrä ja laajuus

Luvun 5 alussa olevasta luettelosta puuttuvat lakiin sisältyvät muun tavanomaisen elämän matkat (VPL § 28).

5.1 Muun tavanomaisen elämän matkat

Kohdassa 5.1 tulisi huomioida osana tavanomaista elämää yllättävät ja usein kertaluontoiset liikkumisen tarpeet, kuten osallistuminen perhetapahtumiin.

Pohteen ohjeen kohdassa 5.1. todetaan: *“Muun tavanomaisen elämän matkoihin myönnetään vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja tai muu hyväksyttävä peruste matkojen vähentämiselle...”* Kohdasta tulisi lainvastaisesti poistaa teksti ”muu hyväksyttävä peruste matkojen vähentämiselle”. Vammaispalvelulain 30 §:ssä säädetään: “... Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen hae tätä pienempää määrää matkoja...” Hyvinvointialue ei voi omilla ohjeillaan tiukentaa laissa määriteltyjä oikeuksia.

6 Liikkumisen tuen matkan tilaaminen

6.1 Kohtuullinen pysähdys tai poikkeama

Kohdassa 6.1 määritellään kuljetuksen aikana tapahtuvan pysähdyksen maksimikestoksi 15 minuuttia. Tämä aikaraja voi käydä tiukaksi esimerkiksi silloin, kun haetaan lapsi

päivähoidosta tai poiketaan palvelupisteeseen, jossa on jonoa. Joustavampi aikarajoitus tulisi hyväksyä tapauskohtaisesti.

Kuten alussa mainitsimme, kuuluu pääosa luvun 6 ohjeista soveltamisohjeisiin.

7 Muutokset

Luvun 7 muutosten luettelon toinen kohta esitetään muutettavaksi seuraavasti: Muutokset kaikissa niissä tilanteissa, joihin matkoja on myönnetty, kuten työ, opiskelu, työtoiminta, harrastukset muutos työ- ja opiskelutilanteessa.

Muita huomioita

Asiakasohjeena olisi hyvä mainita, että Pohteen vammaispalveluissa on otettu käyttöön digipalvelupolku, <https://pohde.fi/ajankohtaista/uutiset/pohteen-vammaispalvelussa-otetaan-kayttoon-digipolku/>

Lähteet

Vammaispalvelujen käsikirja,
<https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja>

Vammaispalvelulaki,
<https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/675>

YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus,
<https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/vammaisten-oikeudet>

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvoston työvaliokunta 26.6.2025.